

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangelikus bel- és külmisziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó
Scholtz Ödön evangélikus lelkész,
 Ágfalva (Sopronmegye),
 kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes
 közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.
 Egyes szám ára 50 fillér.
 Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

„Nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki az ő életét adja az ő barátiaert“. Jan. 15, 13.

Jézus! szenvedésedről,
 Add, ugy emlékezzem,
 Hogy hív szeretetedről
 El ne felejtkezsem.

Jelenj meg most szívemnek
 Ama nagy kinodban,
 Melylyel voltál lelkemnek
 Orvosa holtodban!

A böjt, mint a komoly magábaszállásnak, szent örömnök, buzgó hálaadásnak ide-je, a szeretet nagy királyát állítja lelki szemünk elé. A bánat és öröm, a szomorúság és boldog remény érzelmei összevegyülve hullámanak keblünkben és ellenállhatatlan erővel vonják, viszik lelkünket az élet zavaros árából kiemelkedő golgothai kereszt felé. Bánatot ébreszt bennünk bűneink és gyarlóságaink tudata, mely szerint a testi vágyak és rút szenvedélyek, elrabolva lelki békességünket, ideig és örökké tartó veszedelembé sodorták nemünket; örvendünk, hogy Istennek atyai kegyelme megkönyörült rajtunk és egyszerűlt Fiának áldozati halála által minket a kárhozat örvényéből kiragadott. Gyászba borult lélekkel szemléljük az emberi gonoszságot, mely legnagyobb jöltévőjét tövisszorosúval, keresztifával jutalmazta s mely a feléje nyújtott mentő kezet ma is büszke daccal, gúnynyal taszítja el magától; de egyszersmind édes reményt csepegtet belénk az a biztos meggyőződés, hogy az isteni kegyelem tavaszi napsugara végre is felolvasztja a tél fagyos jégburkolatát és viruló tenyészetet teremt a társadalmi élet sivár mezőin, hogy a hívő lélek nem hiába

kopogtat buzgó fohászzkodásaival a mennyei otthon ajtaján, hanem bebocsátatást nyer s Atyjának kebelén megnyugvást talál.

Hisz tudjuk, érezzük, tapasztaljuk, hogy Isten a szeretet. S ez a szeretet földre szállt, megfogamzott, gyümölcsöző fává növekedett ott a golgothai keresztfa alakjában. Ennek a termő fának tápláló gyümölcsei rang-, nyelv-, nem- és kor-különbség nélkül az összes emberiség ölébe hullottak és a fogékony lelkeket a felsegélő keresztény testvéri szeretet áldásos tevékenységére ösztönözték.

Nem, mintha a szeretet Krisztus Urunk előtt ismeretlen fogalom lett volna a földön. Isten már a teremtés hajnalán a maga lelkével együtt a szeretetet is bele lehelte az ember szívébe. Csak hogy az önző érdekek poros országútján mennyire elcsenevészett az! A földi ember szerette a maga gyermekeit, hozzátartozandóit, a kikkel őt a vérség kötelékei fűzték össze. Ámde ez az ösztönszerű szeretet és ragaszkodás megvan az állatokban is, azok is táplálják, megvédik — gyakran önmaguk feláldozásával — magzataikat. A földi ember szereti embertársát, a kitől viszont szeretetet remél, de ez az önző szeretet azonnal meghidegül, sőt gyűlöletté válik, mihelyt a viszont szeretet lángja nem melegíti azt; mihelyt az abból várható haszon és előny reménye megghiúsult. Ez tehát a szeretetnek csak látszata. Mózes is megparancsolja népének: »Szeressed felebarátodat, mint magadat« (III. Móz. 19, 18). Ámde, szeretet volt-e az, mely csupán Izrael fiaira terjedt ki, más népeket pedig teljesen kiirtani, vagy nyomorult rabszolgákká lealacsonyítani törekedett?! A művelt görögök megvetették a durva barbárokat s azt hitték, hogy ők más husból és vérből valók, sokkal magasabb származásúak, mint a leigázott rabszolgák. Lángeszű költőik gúnytárgyává teszik a szegénységet, undorodnak a nyomornak még látásától is. A pogány népek a társadalomból kitalozták, vagy felesleges tehernek tartják az elaggott véneket, a munkaképtelen betegeket, a katonai szolgálatra alkalmatlan, testi fogyatkozásban szenvedő gyermekeket.

Mindezen szűkkeblű korlátoktól a Krisztus szabadította meg s egyetemes alapra helyezte, sőt — a mi eddig hallatlan dolog volt — még az ellenségekre is kiterjesztette a szeretetet (Máté 5, 44) s így méltán mondhatta: »Uj parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeressétek!« (Ján. 13, 34). De ő a szeretetet ezen új felfogásban, nem csak tanította, hanem gyakorolta is. Gyakorolta, mikor

a betegeket gyógyította, az éhezőket táplálta, a szomorúakat vigasztalta, főképen pedig, mikor a mi váltságunkra szent vérével a keresztfán kiontotta.

Oh szeretet csudája, Mit elmém meg nem ért!
Az Ur, ég s föld királya Szened szolgáért;
Ő, az örök s igaz Isten Magát halálra adja,
Hogy rajtunk segítsen!

Szép, midőn az édes anya gyermekének betegágya mellett virasztva önmagát áldozza fel; dicső dolog, midőn a hős az ellentábor golyózáporába rohan, hogy hazája szabadságát kivívja, megható cselekedet, midőn a nemeszivű emberbarát önéletének kockázatásával embertársát a halálos veszedelemből kiragadja; de legszebb, midőn a samaritánusi szeretet egész életét a nyomorultak sebeinek kötözgetésére, a szenvedők könnyeinek száritgatására szenteli.

Vajha ez a krisztusi szeretet verne gyökeret mindegyikünknek keblében! akkor a fagyos télre megjönne a várva-várt kikelet, akkor a bőjti sötét felhők közül is kiragyogna a husvéti nap, akkor mi is tapasztalhatnánk, hogy »a szeretet erősebb a halálnál«, mert a szeretet mindenható!

Z. D.

Megerősödött kereszténység.

4.

A mértékletességben *tűrelmet* kell felmutatni: ott állhatatoságot a világ örömei, itt pedig a világ szenvedései ellenében.

Nemcsak a világi öröm, hanem a szenvedés is veszélyezteti hitünket. De míg az öröm ellen úgy védekezünk, hogy kerüljük, addig a szenvedést nem kerülni, hanem elvállalni és eltűrni kell, ha győzedelmeskedni akarunk.

Tűrni, görögül hüpomonein, annyi mint *megmaradni* a szenvedés terhe *alatt*. A kereszthordására hivatva vagyunk, A ki az én tanítványom akar lenni, vegye magára keresztjét és kövessen engem, mondja Krisztus.

A mi hitünk a keresztrefeszített, a mi utunk, igazságunk és életünk a keresztrefeszített. A ki azért hitében erényt, tudományt, mértékletességet felmutatna, de már tűrelmet = kereszthordást nem, az önmagát csalná meg és Krisztus igaz tanítványa nem volna

A hitnek veleje a türelem.

Ha drágakövhöz hasonlíthatnók a hitet, akkor valódiságát nem fénye, sem nagysága, hanem a szenvedés kalapácsütései mutatnák ki: ha törik alattuk, csak *üvegutánszat*, ha nem törik, akkor valódi. De az apostol az aranyhoz hasonlítja a hitet. Miként az arany tűzben próbáltatik, úgy a hit szenvedések által: az arany a tűz-próbában csak fényesebb és tisztább lesz, a salak elég.

A hitben mi más a salak, mint az *engedellenség*, a mely nem hisz *Istennek*, hanem saját belátásának, okosságának és erejének és azért csak annyit *bizik*, a mennyit tapasztalt, csak annyit ismer el igazságnak, a mennyit eszével elér s csak annyira *mértékletes*, a mennyire szükségesnek látja.

A ki Krisztust nem *úszta* engedelmességből, hanem jótetszésből, haszonlesésből vagy dicsőségből követte, az a szenvedésben nem fogja már követni: hitének aranya salakká válik a szenvedés tüzeiben.

A hit csupa *engedelmesség* (2. Kor. 10, 5.) és az Evangélium csupa *erő* (Róm. 1, 16). A szenvedés, illetőleg türelem mutatja ki, hogy a *valódi* Evangéliumot *igaz* hittel birjuk-e vagy sem. De hitünk engedelmissége nemcsak megpróbáltatik a szenvedés által, hanem nő is a szenvedésben, miként Krisztusról olvassuk, hogy engedelmisséget tanult szenvedésében.

A türelem ezen jelentőségét ismerve és szem előtt tartva, önmagunk és mások hitét igazságosan fogjuk megítélni. Mert sokféle hit van a kereszténységben, számtalan evangélista és apostol futkos ide-oda prozelitát keresve. Ha hitvallásukat kérjük, a Bibliára mutatnak; ők mindent hisznek, a mi e könyvben írva van. Szint nem vallanak semmi szín alatt; ők Istennek szolgálói és szóban, tettben a lélek sugallatát követik.

Ha tudjuk, hogy Isten szolgálói és Jézus apostolai *nagy türelemmel* munkálkodnak (2. Kor. 6, 4; 12, 12), akkor az alapostolokat *türelmellenségükéről* biztosan megismerjük. Ők rögtöni megtérést kívánnak és hamar pálcát törnek a meg nem térők fölött, noha az Isten is „békességesen vár minket, nem akarván, hogy valakik elvesszenek.“ Ők hamarosan feladják az egyházat és csak azt várják, hogy mielőbb teljesedjék rajta Isten ítélete.

A hit veleje a türelem, mert a hit egyszersmind remény is (1. Pét. 1, 21.) és pedig kezdettől fogva *élő* reménység (1, 3), amint Péter apostol mondja.

A hit mint élő remény azt mondja, hogy a melyeket most szenvedünk, nem hasonlítandók a dicsőséghez, a mely reánk vár. *A remény tehát a türelem ereje s a türelem az élő hitnek ismertető jele.*

„Eleven kereszténységet“ hangoztat különösen a modern pietizmusz, melynek csendes vére a methodizmusz által felfrissült,

Elevensege azonban hajszálynira hasonlít a türelmetlenséghez, a mennyiben a világevangelizáció aktív munkásává teszi minden hívét s magát a valódi menyasszonynak tartva, várja a mennyei vőlegény eljöttét — nem türelemben (Ján. Jel. 13, 10; 14, 12; 3, 10), hanem ünnepi köntösben és hangulatban gyűlésről gyűlésre sietve s csak azt sajnálva, hogy nem tudja hallgatni a világ összes utazó evangélistáit.

A mely hívő csak akkor él, ha ünneplő ruhában és hangulatban van, az még nem ismeri az élő hitet. Jézus élete az Ő halálában nyilvánult, azért az élő hit is szenvedésben bizonyul (2. Kor. 6, 9—10). A ki nem tud vagy nem akar szenvedni, annak hite és reménye nem eleven, hanem holt.

A jó fa leírásában a felén túl vagyunk és még mindig nem szoltunk az Istenfélelemlről, pedig ez az első parancsolat. Senki sem lesz hívő, senki sem jut bűnbánathoz Isten félelme nélkül. A hit engedelmissége az Isten félelmén alapszik.

De nagy különbség van szolgálai és gyermeki félelem között. Az istenesség — gyermeki félelem, a szent Atyának félelme és szeretete.

5.

Noha nincs valódi hit az istenesség nélkül, mégis csak a szenvedésben megpróbált hit, a tűzben megpróbált arany — színarany. Az istenes ember mindenek fölött féli és szereti az Istent és csak Ő benne bizik. Istennek minden Igéjét szentnek, minden tettét jónak és üdvösnek tudja és hiszi. Bármily érthetetlennek látszik némely igéje, bármily borús és sötét felhő alatt vezet el néha — minden kétség elolvad mint a hó, mert az Ő szerelmé ki van öntve a mi szivünkbe.

A meg nem próbált hit sok kifogásolni valót talál Isten Igéjében és műveiben, s a ki éppen hit nélkül, emberi eszével fürkészk, csupa ellentmondást és hihetetlen dolgokat talál. Az Isten nem bölcssekhez szól, sem az emberi kíváncsiságot nem elégíti ki, hanem életet ad Igéjében. A ki tapasztalta ezen Ige életadó erejét a szenvedésben, annak nem kell már bizonyítani Isten Igéjének igazságát. Az nem is tér el ezen Ige engedelmisségétől — egy világ minden kincseért sem.

Ezen istenességet az egyháztörténetben Luthernél találjuk legszembetűnőbben. Mint izzó vas a tűztől, úgy volt ő áthatva Isten Igéjének szentségétől. Ha egy igével szembe találta magát, akkor szűk volt neki a világ. Ezen istenesség feltűnő hiányát látta az akkori leghiresebb theológusoknál, azért fecsegőknek nevezte őket. Az Istenfiúság Lelke arra tanít, hogy feltétlenül elfogadjuk Isten szent Igéjét. *Más léleknek* nevezte Luther azt a lelket, a mely ellentétbe helyezkedik Istennek egyetlenegy igéjével.

A szent Lélek megszenteli mi bennünk Isten szent nevét és megtisztítja szívünket a kételytől, mely a sátánnak első és utolsó lábnyoma Isten gyermekeinek szívében. A tiszta bizalom Isten iránt mutatja, hogy Isten gyermekei s Ő vele egyek, azaz istenesek vagyunk. Csak így uralkodik bennünk feltétlenül az Ő Lelke, így él igazán bennünk a Krisztus s az idvezítő kegyelem tanít minket, hogy megtagadván a hitetlenséget és a világi kívánságokat, mértéketlenül, igazán és szentül (= istenesen) éljünk e világban. A kegyelem *tanítása* illetőleg a Lélek uralma semmi bűnben sem hagy már élni és teljes igyekezetet ad jó cselekedetekre. Ezen igyekezetet azonban nem szabad összetéveszteni ama keresztny buzgalommal, a mely tevékeny kíván lenni minden áron, mely a *tettet* annyira hangsúlyozza, hogy a *hit* háttérbe szorul. Ily buzgalmat lehell például Drummond könyvecskéje a legfőbb jóról, a melyre még rátérünk.

Az ilyen „szeretet-kereszténység“ meg nem szenteli az Isten nevét, sőt álnok gondolatai vannak Isten Igéjéről, mint a mely vagy nem tisztán érthető, vagy pedig nem *egy értelmű*, úgy hogy kinek-kinek saját hitét és hitismeretét szeretetből túrni kell.

Az istenes hívő tudja Isten szent akaratját: hogy a *hitnek és Isten fia ismeretének egységére jussunk* és nem kételkedik, hogy a mit Isten akar és kíván tőlünk, azt *előbb* adta nekünk. Semmi sem világosabb a hívő előtt, mint Isten Igéjének egyértelműsége. Az teszi Luther írásmagyarozatát páratlanná az egyháztörténetben, hogy ő az egész Írásban mindenütt megtalálja az egy igaz hitet, és semmi sem bizonyítja isteni küldetését jobban, mint az ő rendíthetetlen mély meggyőződése: hogy ő az egy igaz hitet és hitismeretet bírja, vallja és tanítja.

Ezen hitnek leggyermekibb tanítását hagyta reánk „enchiridion“-jában, a melyben *Ranke* Lipót az igazság magvát látja, a melyről *Löhe* mondja, hogy egyetlen szavát sem lehet elcsúrní csavarni, oly világos és határozott a kifejezés.

A ki hiszi és reméli, hogy a kereszténység célja (a szekták megszámlálhatlan serege dacára is) a hitnek és ismeretnek egysége, az tanulja és tanítsa Luther kis kátéját.

Az istenes hívő Isten Igéje alapján minden tettét és művét is jónak és tökéletesnek tartja s szent örömmel tekinti. Istennek legfőbb műve a szentegyház, melynek építőmestere a Szent Lélek. Csak az istenesség hiszi az egyháznak egységét és szereti annak szent szépségét. Az egyház tagjának tudni magát szívvel és tettel, ez az istenes élet, az igazi egyházi élet = a jó fa nedvkeringése. De a nedvkeringés nemcsak a fa élete, hanem gyümölcsöző ereje is: az istenességből folyik a *szeretet* és pedig előbb az atyafiai szeretet.

(Vége következik.)

Mire törekedjék a misszió?

Egyesek vagy egész népek megtérítésére?

Irta: dr. Schwartz Károly.

III.

Végül még az a kérdés merül fel, hogy mi következik a missziói praxisra nézve abból, ha kezdettől fogva a néptérítés lebeg mint utolsó cél szemünk előtt. Ez esetben mindenekelőtt hangsúlyozandó, hogy ebből legkevésbé sem következik az, mintha lemondanánk arról, hogy öntudatos, határozott, szívük mélyében megtért keresztényeket gyűjtsünk, vagy mintha a katechumenok iránt való követeléseket lehetőleg leszállítanánk, hogy minél többen jöjjenek. Ellenkezőleg, mindig az lesz az első feladat, hogy olyanokból, akik az igazságból vannak, akik ismeretükhöz mérten Istent félik és igazságot cselekesznek, a Nathánael, János és Péter-féle lelkiületű emberekből, kis sereget gyűjtsünk, a kik készek mindent elhagyni és nemzetiségüket, sőt életüket is odaadni a Krisztusért. Mert oly nemzeti egyház, mely ilyen elemeket nélkülözne, nem volna egyéb, izetlen sónál, képtelen a nemzeti élet megújítására. De azért mégis különbözők lesznek a felvételi feltételek s a felveendőkkal szemben tanusított bánásmód, a szerint vajjon kiválasztott hívőkből álló gyülekezeteket akarunk-e létesíteni avagy az egész nép megtérítésére törekszünk. Ha egy misszionárius tudja, hogy mily befolyással bír az egyes ember erkölcsi érzületére és cselekvésére népének vagy azon néprétegnek közfelfogása, a melyhez az illető tartozik, ha továbbá alapos történeti képzettsége folytán azt is tudja, hogy az evangélikus kereszténység kegyes köreinek finom erkölcsi érzülete, magas ethikai színvonala — a mely pedig az egyes országokban szintén igen különböző — egyáltalán nem az igaz vallásosságnak s szívbéli megtérésnek természetes következménye, akkor nem fogja az ujonnan megtértektől megkövetelni azt, ami a régi kereszténység körében százados fejlődés eredménye. Ne feledjük, hogy sok olyan szokás, mely nekünk ma rútnak, durvának, illetlennek tetszik, századokon keresztül fenállott a keresztény egyházban, anélkül, hogy megütköztek volna rajta. Óvakodjunk azért az ifjú keresztényektől, akik pogány környezetben élnek, oly finom erkölcsöket és oly érettséget és tapintatosságot követelni, a minőt *ezen környezetben* elsajátítani *képtelenek* s a melyre csak akkor emelkedhetnének, ha népük erkölcsének *általános színvonala* is hathatósan emelkednék. Csodálkozhatunk-e rajta, ha az ifjú keresztények a rabszolgatartásban nem látnak embert meg-

gyalázó és azért kereszténytelen dolgot. Pál apostol sem szólította fel Philemont, hogy engedje szabadon rabszolgáját Onesimust és I. Kor. 7-ben a rabszolgáknak azt a tanácsot adta, hogy maradjanak inkább szolgai állapotukban, ha fel is szabadulhatnak. Helyes-e tehát, a rabszolgák szabadon bocsátását az egyházba való felvétel feltételévé tenni, a mint azt a bázeli misszió 1861-ben az arany parton tette? Vegyünk még más példát. A házasságkötésnél divó szokások, az asszony sociális állása a házasságban, a pogány népeknél jórészt olyanok, hogy erkölcsi érzületünket sértik. Mi a nő lealacsonyítását látjuk abban, ha egy asszonyt eladnak úgy mint egy barmot. De ne feledjük, hogy ez a keresztény Németországban sem volt máskép a nagy Otók, a szász császárok idejében és hogy csak az 1000-ik év óta kapja maga az asszony és nem az atya, az özvegy számára biztosított vételdíjat. És a hozományra vonatkozó tárgyalások, a melyek kegyes keresztény parasztoknál is megelőzik a házasságkötést, ethikailag nem különböznek nagyon a vételszerződésektől. Ha a missziók — mint p. o. némely misszió Délafrikában — betiltják az asszonyvételt, vagy ha az angol egyház Indiában nem engedi a házasságkötésnél a „tali“ viselését, úgy ezzel nagyon megakadályozzák a nép megtérését. Effele tilalmak nem találhatnak visszhangra a nép lelkiismeretében és ennek következtében úgy tűnik fel neki a kereszténység, mintha az bizonyos életszabályok összege volna, a melyek más népeknek jók lehetnek, de a melyeknek elfo, adása tőlük nemzeti sajátosságuk feladását követelné. A *hamis* tanuk legerősebb vádja István vértanu ellen tudvalevőleg az volt, hogy kilátásba helyezte a Mózes-től adott rendtartások megváltoztatását s hogy Pál apostol minden igyekezetével azon van, hogy ezt a gyanut magáról elhárítsa, olyan tény, melyet nem szabad ignorálni. Kifejezetten ezen célból vett magára Jeruzsálemben egy szent fogadalmat. Ezért rendelte el Timotheus körülmetélését. Mert ő a zsidóknak zsidó vala és a hívökké lett zsidóktól, habár a körülmetélkedés vallásos jelentőségű volt, a mennyiben a Mózes törvényének betartására kötelezett, mégsem követelte, hogy adják fel ezt a szokást. És bizonyára sok ezer zsidó nem lett volna kereszténnyé (Apost. csel. 21, 20) ha az apostolok nem respektálták volna ily híven a zsidó nép szokásait. De másrészt Pál apostol amint a zsidóknak zsidó volt úgy a görögöknek is görög lett.

A legnagyobb nyomatékkal hirdette, hogy a kereszténység új sziveket teremt, de nem új divatokat és hogy bizonyos napok ünneplése, húsétel élvezete vagy nem élvezete iránt, nem szabad a kereszténység nevében semmiféle szabályt felállítani. Midőn a keresztény asszonyok Korinthusban, (talán az apostol azon mon-

dására emlékezve, hogy Krisztusban nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem asszony), hasonlóképen mint a férfiak fedetlen fővel jelentek meg a gyülekezet nyilvános összejövetelén, Pál nem örült a keresztény öntudat ezen megnyilatkozásáú mely külsőleg is meg akarta mutatni, hogy a régiek elmúltak és minden ujja lett, hanem rendreutasította őket a görög szokás megsértése miatt s kimutatta, hogy ezen szokásnak meg van a maga alapja. A rabszolgáknak adott tanácsai bizonyára részben azon aggodalomból eredtek, hogy a nép megtérítése nagy akadályokba ütközne, ha joggal azt mondhatnák: mihelyt a rabszolgák keresztények lesznek, megunják szolgálai állapotukat. Ilyen dolgokban egyes misszionáriusok már sokat hibáztak és bátran mondhatjuk, hogy nem egy országban előbbre jutottunk volna a nép megtérítésében, ha a nyelv, jogi felfogás, ünnepi szokások, társadalmi formák, viselet és ruha tekintetében, sőt a keresztényeknek külön telepítvényeken való elkülönítése által, gyakran nem követtek volna oly eljárást, mely a megtérteket kivetkőztette nemzeti jellegükből és elidegenítette népüktől. Valjon a misszionárius maga szintén a nép öltözetében járjon, a mely között működik, amint azt a kínai belföldi misszionáriusok teszik, külön kérdés. Kínában ez helyes lehet, Indiában csak nevetségessé válnék azáltal a misszionárius. A mi a benszülőttek öltözetét illeti természetes ugyan azon törekvés, hogy a keresztények tisztességesebben öltözködjének, mint sok helyütt a pogányok. Azonban ezen törekvés ne vezessen oda, hogy a kereszténység ismertetőjele külön ruházat legyen, melynek költségeit a lakosság többsége el nem bírja és a mely a forró éghajlat alatt csak terhére van. Az indiai nadrágosok, a melyek sok missziói állomáson láthatók, nem teszik népszerűvé a kereszténységet. Ellenkezőleg! Cipő és harisnya Németország némely vidékein még igen rövid idő előtt szintén csak luxusszámba ment s csak vasárnap viselték. A mi az illemet és szemérmességet illeti a ruházatra vonatkozólag, ugy érdemes felemlíteni, hogy Dürer a reformáció korában élő nagy festő tanulmányait nyilvános fürdőkben végezte, a hol mind a két nem elkülönítés nélkül fürdött. A finomabb fogalmak, melyek nálunk uralkodnak, csak százados keresztény fejlődésnek eredményei, azért nem lehet azokat egyszerűen ujonnan keletkező keresztény-gyülekezetekre rákényszeríteni. És a talán hézagos, de önszerzett ruházatban járó keresztények a nép megtérítésére értékesebbek mint azok, a kik a missziótól ajándékozott nadrágban büszkélkednek.

Ismeretes dolog, hogy mennyire eltér egymástól a népszokásokat illetőleg a különböző misszionáriusok ítélete és praxisa. Az indiai copf, az afrikai és ausztráliai körülmetélkedés, az áttértek soknejüségé, a kasztszokások betartása — mind olyan dolog, mely

a misszionárius előtt érthetetlen, kellemetlen, ellenszenves. A pogányoknál sok bűn tapad e dologhoz és így érthető, ha különösen fiatal és tetterős misszionáriusok ezekre alkalmazzák a szentirási mondást: ne vegyetek azokkal együtt részt a sötétség haszontalan cselekedeteiben. A buzgóság talán annál nagyobb lesz, minél kisebb valakinél a történeti képzettség és azon képesség, mely szerint szeretettel beleéli magát egy idegen nép lelkébe, gondolkodásmodjába és érzésébe. Pál apostol Isten szolgálóinak jellemzésében első sorban a türelmetességet említi s épen a népszokások azon részleteinél, a melyek a művelt keresztény érzésnek nem szépnek és visszataszítóknak tünnek fel, különös szükségünk van a türelmes tartózkodás igazi apostoli érzületére, ha nem akarjuk a népmegtérést megnehezíteni.

De mind ez csak negáció, csak intés hibák elkerülésére s még nem mutatja, hogy mit kell tennünk a népmegtérítés útjának egyengetése végett. Ez irányban különösen két dolgot kell felemlítenünk. A germán népek*) a középkori erőszakos missziói eljárás dacára igazán keresztényekké lettek; a kereszténység e népeknél nem maradt valami külső, hanem sokkal mélyebben hatott a nép lelkére mint a román népeknél. Ez jórészt abban leli magyarázatát, hogy a misszió többet adott a germán népeknek mint csak vallásukat, hogy azok kulturájuknak nagy részét is neki köszönik. A keresztény egyház ezen népekkel szemben különös mértékben anyai állást foglal el, mert műveltségük gyökerei teljesen összenőttek a misszióval. A misszió a kultúra nélküli népekkel szemben még manapság is ugyanabban a helyzetben van. Nemcsak a kereszténységet hozza nekik, hanem az összes szellemi műveltséget, irodalmat, jogot, élethivatást, sokszor jólétet és békét is, egyszóval mindent a mi a nép életének ideális tartalmat ad és azt értékessé teszi. A misszió azért csak használja fel az alkalmat, hogy egy népnek eképen jóltevője lehessen. A munkaiskolákat, missziói műhelyeket nem kell megvetni vagy mint világi dolgot visszautasítani, csak azért, mert ez nem közvetlen missziói munkásság. Ha a Kilimandzsáró (Afrika) mellett a benszülöttek mint missziói kézműveseink segédei annyit tanúlnak, hogy később népük között mint kőművesek és ácsok megszerezhetik mindennapi kenyérüket, úgy ne tartsuk ezt közömbös dolognak. A mit a próféta Izrael fiainak Bábelra vonatkozólag mond: „És a városnak békeségét keressétek, melybe titeket rabságra küldöttelek“ (Jerem. 29, 7.) az a misszionáriusoknak is szól azon népekre vonatkozólag, melyek közt űzik a missziót: — mozdítsák elő a város javát, az általános jólétet, nemcsak a keresztényekét és ezt a kultúra nélküli országokban kulturális fölényük által más mint vallási téren is

*) Ugyanaz áll a szlávokról, valamint a magyar népről is. Fordító.

tehetik. Természetesen nem szabad nekik ez által idegen hivatal jogkörét sérteni és irányul szolgáljon nekik Krisztus kérdése: „Kicsoda tett engemet köztetek bíróvá vagy osztóvá?“. De a misszionáriusok hivatásuk körében mozognak s nem azon kívül, ha oltás és sebgyógyítás vagy békéltetés által a közjónak szolgálnak.

Kulturnéppel szemben más a misszionáriusoknak a helyzete. Azonban itt az az előnyük, hogy szavuk irodalmi uton is nagy tömegekhez eljuthat. Ezt az utat a misszió sokáig kevésbé használta fel, mint a hogy kívánatos lett volna. Mostanában azonban Japánban, Kínában és Indiában mindinkább alkalmazzuk. Erre persze olyan misszionáriusok kellenek, a kik a nyelvet teljesen birják és a nép szellemét alaposan ösmerik; és ez természetesen nem minden misszionáriusnál található. És ezek közül csak olyanok végezhetik a munkát, a kik a tárgyat is teljesen birják, mely fölött idegen nyelven irnak és a kik más munkával nincsenek annyira elfoglalva, hogy nem marad idejük és erejük irodalmi munkásságra.

Hogy ilyen misszionáriusok nincsenek nagy számban, azonban senki sem fog megütközni. De a nyomtatott szónál még többet hat az élő szó és a hol a misszió a népre egészében akar hatni, ott nem vonhatja ki magát a nyilvános missziói prédikálás alól, nem szoritkozhatik arra, hogy csak a Cornélius-féle lelkeket keresse fel. De megint tulzásnak minősítendő, ha némely misszionárius az ugynevezett utcai prédikációban, vagy a hogy Indiában nevezik a bazarprédikációban látja munkálkodásának fő és fénypontját. Igaz ugyan, hogy Krisztus is, az apostolok is utazó prédikátorok voltak. Azonban nyilvánosan nagyobb tömegek előtt gyakran csak azért szónokoltak, mert a nép hozzájuk tódult, hogy hallgassa az Isten igéjét, nem mintha magukhoz hívták volna a népet, melynek esze más dolgokon járt. Ugy mint Jézus maga, Pál apostol is a zsidó iskolákba ment, tehát oda, a hol Isten igéjét akarták hallgatni vagy a folyamhoz, a hol a zsidók imádkozni szoktak, vagy istenfélő emberek házaiba, a hol olyanok felkeresték, a kik üdvösségre törekedtek. A legkisebb eredménye bizonyára annak az igehirdetésnek van, a melyet bálványünnepeken egy fanatizált és exaltált tömeg előtt tartanak. Pálról nem olvassuk soha, hogy odaállt volna Efézusban a Diana vagy Korinthusban az Afrodite temploma elé, hogy ott prédikáljon. Athénben, a hol a köztéren mindennap beszélt, bizonyára a sarokban néhány filozófussal tárgalgott — a nagy beszédet az areopaguson csak akkor tartotta, miután arra felszólították és odavezették.

Hogy valamennyien, akik Ázsiát lakták, zsidók és görögök megismerték az Ur Jézus igéjét, az nem Pál utcai vagy vásári prédikálására vezethető vissza, hanem arra, hogy két évig tanított egy filozófus iskolájában, tehát olyan helyen, a hova csak

olyanok jöttek, a kik tanításban akartak részesülni. Egy szóval: az Isten országa nem jö el szembetűnő képen (μετὰ παρατηρήσεως) — ez a misszionáriusok utcai prédikációjánál is megszívlelendő. És aztán ne várjunk tőle többet, mint azt, hogy itt-ott egyesek akadnak a hallgatók közül, a kik a hallottak felett később is gondolkoznak. A szorgalmas embereknek rendszerint nincs arra idejük, hogy az utcán sokáig megálljanak és a naplopók, a kiknek mindenre van idejük azok nem képezik a jó földet, a melyre szüksége van ezen magnak, hogy gyümölcsöt hozzon.

Még más kérdések is idetartoznak p. o. vajjon ajánlatos-e, ha a kereszténységet az által tesszük népszerűvé, hogy felhasználjuk a pogány vallásos képzeteket, a melyek keresztény tanokra vagy tényekre emlékeztetnek; továbbá vajjon christianizáljunk-e pogány ünnepeket, a mint azt a középkori egyház tette a germánoknál a karácsonnyal. Azonban ezek olyan kérdések, a melyeket külön kell tárgyalni és azért nem végezhetünk velük ezen általános fejtegetés keretében.

(Vége.)

Dr. Wichern János Henrik és a hamburgi »Rauhes Haus«.

Irta: Gyalog István.

Mindenkinek, aki a maga elé kitűzött célt elakarja érni, munkájához, küzdelméhez mindenekelőtt tapasztalatokat kell gyűjtenie. A kereskedő, mielőtt üzletet nyitna, ha teheti, beutazza a félvilágot. Az iparos-ifju vándorutra kél, s minél több mesternek kezeügyességét sikerült ellesnie, annál eredményesebb lesz önálló munkája. A politikus Angliát keresi fel, a művész Itáliát. S vajjon lehet-e sokat tanakodni azon, hogy a magyarok hol járnak az evangélikus belmisszió iskoláját? Csakis ott, a hol járt utra találunk, t. i. a reformáció szülőhazájában.

Mire való is volna a mi tapogatózásunk? Minek fecsérélnénk kísérletezésre drága időnket? Keressük fel a járt ösvényeket. És csak miután ezeken sűrögve-forogva összegyűjtöttük a szükséges ismeret-virágokat; és csak miután az ott beszívott tiszta lég elevenélővé tette hitünket, melegenérzővé szívünket: csak akkor keressük másokban a hibát, csak akkor indokoljuk a magyar evang. belmissziói munka meddőségét, illetve nemlétezését a hívek áldozatkészségének hiányával. Mindenekelőtt a szervezők, a munkavezetők legyenek tisztában azzal, hogy mi is

voltaképen a teendőjük, és hol is kell hát tulajdonképen megfogni a dolog végét.

A tiszta evangélikus szellemben nevelt nép, általában a hívek serege szívesen áldozza filléreit, ha az áldozatnak célját meg tudjuk értetni vele. Fillérekből lesznek a koronák, százakból az ezrek; porszemek alkotják a földet, vízcseppek a tengert.

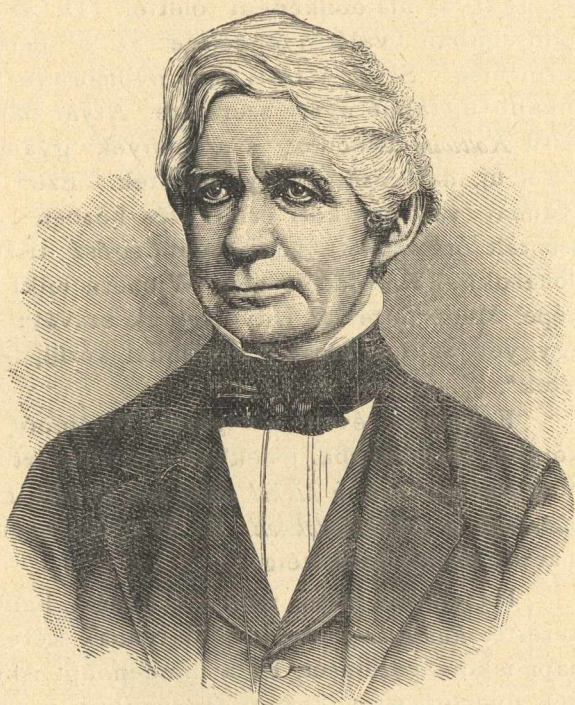
Hogy kicsiny kezdet milyen nagy, milyen dicső eredményre vezethet, talán semmi sem illusztrálja jobban, mint a hamburgi „*Rauhes Haus*“, a belmisszió atyjának, *Wichern* János Henriknek nagyszerű alkotása.

Magunknak használunk, a köznapiság porától elepedt lelkünket üditjük fel, ha véle közelebről megismerkedünk.

I.

Wichern és a „*Rauhes Haus*“ olyan viszonyban vannak egymással, mint szülő és gyermeke. Épen ezért az utóbbinak keletkezési és fejlődési története nem tárgyalható az előbbinek életrajza nélkül.

Wichern János Henrik 1808. április 21-én egyszercsaládból született. Atyja, a Hamburg városi kis hivatalnok, midőn a korai halál 1822-ben sirba vitte, nagy név és pénzvagyon helyett ezeknél sokkal becsesebb örökséget, t. i. hamisítatlan vallásosságot hagyott hét árvájára. A lelkiekben való szorgalmatoskodás mellett azonban az itt maradottaknak gondoskodniok kellett a testnek táplálásáról is. Az özvegy legidősebb fiával, a 15 éves János-

Dr. *Wichern* János Henrik.

sal osztotta meg a kenyérkeresőtől megfosztott család fentartásának nehéz gondját. És a bánatos anya kitűnő támaszt nyert erőslelkű fiában. A szegénység, a szükség, az árvaság őt nem csüggesztette el. „*Boldogok, a kik sirnak, mert ők megvigasztaltatnak*“

— ezzel bátorította gyakorta könyező édesanyját. „Keressétek először az Istennek országát és annak igazságát, és mindazok megadatnak néktek“ — ő maga a hegyi beszédnek e szavait véste legjobban emlékezetébe. És az Urnak ez ifju tanítványa nem is csalatkozott bizodalában. Mig istenfélelme, szivbéli imádkozása, az isteni gondviselésbe helyezett rendíthetlen bizodalma a léleknek legszebb gyümölcsseit termék meg: hangyaszorgalmával akárhányszor még az éjjeli órákban sem szünetelő munkálkodásával sikerült nékie a test szükségleteinek kielégítésére valókat is előteremteni.

Igy nőtt, erősödött a szülőház csendes, de gondokkal terhes levegőjében Istennek az a választott embere, kiben a hívő lélek melegen érző szivvel, a Krisztushoz való őszinte ragaszkodás tevékeny szeretettel párosult.

A papi pályára készült; de már egyetemi hallgató korában kezdtek az ő különleges hivatásának körvonalai — ha még akkor csak homályosan is — kialakulni. A mi közben tanulmányait a legjobb sikerrel végezte, mindjobban megismerkedett a nagy világgal, a tulajdonképeni étellel. De az életnek a maga rideg valóságában való szemlélése az ő nemes idealizmusát nem törte meg. Szive a testi-lelki nyomornak látásától nem fásult el, inkább új tápot nyert szeretete. Atyai barátjának és mesterének, báró *Kottwitz* Érnőnek, a szegények gyámolának oldalán törekvései új, határozott irányt nyertek. Ezen tiszteletreméltó aggyatyanal való gyakori érintkezés közben, a nála eltöltött, megszentelt órák alatt lassanként egész tisztán, immár határozott vonásokkal rajzolódott meg Wichern lelki szemei előtt a jövőnek képe. Megértette az Üdvözlőnek szavát: „A mit cselekedtetek egygyel az én kicsiny atyámfiai közül, én magammal cselekedtetek“.

Egyetemi éveit elvégezve Berlinből visszatér szereteteinek körébe, Hamburgba, és ekkor erős elhatározás érlelődik meg szivében: *élni azoknak, a kikkel senki sem törődik, t. i. a szegényeknek, a gyermekeknek a szükölködőknek.* É; Wichern ezen elhatározásához nú is maradt utolsó lehetetég.

Hazatérése után nem a pihenést, hanem mindjárt a munkát kereste. *Rautenberg* nevü lelkiatyának kérésére elvállalta a vasárnapi iskola vezetését. Itt a mindennapi iskolát nélkülözö gyermekek nyertek a gyakorlati tárgyakban, valamint a vallási dolgokban oktatást. De méginkább megfelelő munkatér tárult fel Wichern előtt akkor, midön belépett a *Rautenberg* által alapított „ifjusági egylet“-be (*Besuchsverein*), a melynek tagjai a szegényeket, a betegeket és a társadalom számüöttjeit keresték fel és azoknak hirdették Jézust, a ki elsősorban szintén azokat kereste,

a melyek elveszendők valának. Elképzélhető, hogy az új tag, a ki csupa szív és lélek volt, milyen tevékeny részt vett ebben az üdvös szeretet-munkában. De valamint mindig, úgy most is kiváltképen a gyermekek képezték élénk figyelme és gondoskodása tárgyát. Szüntelenül fülébe csengett Máté XVIII. 5: „Valaki egy ilyen gyermeknek gondját felveszi az én nevemben, nékem veszi fel gondomat“. És valóban nagyon igaza volt Wichernnek, mikor azt állította, hogy a veszendő gyermekeket kell legelső sorban menteni, annyival is inkább, mivel ők nem maguk idézték elő a veszedelmet, a melyben sínylődnek.

Annál inkább érthető Wichernnek öröme, midőn 1832. okt. 8 án az „Ifjusági egyletnek“-nek egyik tagja indítvány alakjában kimondta azt, a mit ő leghőbb vágyaképen már régóta szívében hordozott, de kifejezni nem mert: *alapítson az „ifjusági egylet“ elhanyagolt, gondozatlan gyermekek számára menedékházat.*

Az indítvány általános helyesléssel találkozott. És midőn arról volt szó, hogy ki legyen e gyermek menedékháznak vezetője, mindenki Wichernre gondolt. Az eszmét, hogy megvalósulhasson, szélesebb körben kellett ismertetni Ez meg is történt 1833. szept. 12-én a hamburgi börzecsarnokban tartott nagygyűlésen, a melyen az elhangzott beszédek a társadalom legkülönbözőbb rétegeiben oly nagyfoku lelkesedést keltettek, hogy immár komolyan lehetett beszélni az eszme megvalósulásáról. A hamburgiak lelkesedése nem volt szalmatüz. Kisebb-nagyobb adományokban nem volt hiány. Wichern pedig nem habozott. Tudta, hogy a halogatás a sikernek legnagyobb ellensége. S midőn az áldott emlékezetű *Sievenking* a Hamburg közelében fekvő horni cserjésben magánosan álló szalmafedeles házikóját, a mely emberemlékezet óta a „*Rauhes Haus*“*) nevet viselte és kertészlakásul szolgált, a hozzátartozó telekkel, tóval együtt a menedékház céljaira felajánlotta, Wichern megragadta a szerencsés alkalmat s még ugyanazon év nov. 1 én beléje költözött édesanyjával és nővérével együtt. Mire az áldott adventi időszak bekövetkezett, az ifju „családapa“ a Hamburg utcáin ugyszólván vadon élő gyermekekből 12-vel szaporította kisdéd familiáját.

És ezzel — szinte észrevétlenül — elültette Wichern azt az igénytelen mustármagocskát, a melyből ma már falunak is beillő, még mindig „*Rauhes Haus*“-nak nevezett hatalmas és áldásos belmissziói intézet terebélyes fája nevededett.

* * *

*) Az eredeti „*Rauhes Haus*“ (rideg ház) már 1745-ben, tehát 161 év előtt fennállt. Nevét fekvése után nyerte, mivel rideg szeleknek kitett dombtetőn, ösrégi fák árnyékában, magányosan állott. A „*Rauhes Haus*“ elnevezés 1786-ban, tehát 41 évvel az intézet megnyitása előtt fordul elő elő először; dr. Wichern 1836-ban, tehát 3 évvel az intézet megnyitása után használja először a „*Rauhes Haus*“ elnevezést. Szerk.

Tavaszi van. Naptár szerint az Úrnak születése óta már az 1834-ik. De a felkelő nap olyan csodálkozással tekint le a „Rauhes Haus“-ra és annak környékére, mintha ez volna az első. Mintha itt igazi élet még soh'se pezsgett volna.

Vidám gyerekcsoport és, kapál, gereblyél a cserjésben. Nyájas szavu ifjuember vezeti a munkát. Itt-ott fejszezsapások zaja hallatszik: félre az utból a korhadtt fákkal. A madarak ijedten, de inkább csak meglepetten röppennek odább; mintha értenék a kis munkások nyelvét, kíváncsian hallgatják a gyermekek szívből jövő éneklését.

Vajjon mi történik ott? Wichern „famiájája“ csinostja háza táját. A hamburgi suhancokra, a tolvaj-candidatusokra máris alig ismerünk rá, pedig még nincs is egészen félesztendeje, hogy „Rauhhäusler“-ké lettek.

* * *

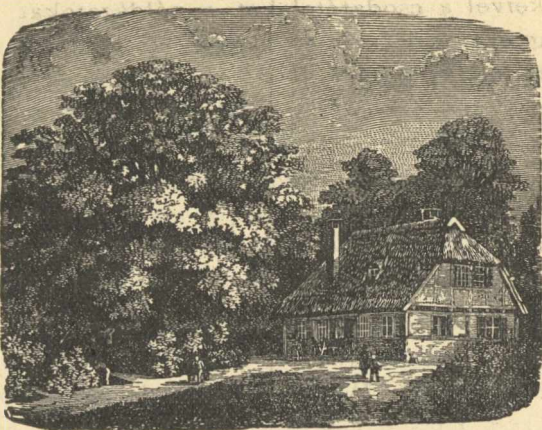
Arról hamarosan meggyőződött mindenki, hogy a hamburg-horni szeretetháznak vezetését avatottabb kezekre már nem lehetett bízni, mint a minők Wichern kezei voltak. Noha a legnagyobb csendben kezdte meg munkáját, mégis sokan értesültek róla. Szűnök, a kik már kétségbeestek gyermekük jövője felett, egyre ostromolták kéréseikkel azt a férfit, a ki mint valamely csodatevő, úgy értett a sziv indulatainak megzabolázásához, az érzelmek megszelidítéséhez; venné fel az ő gyermekeiket is a „Rauhes Haus“-ba. Wichern az esdő, sürgető kéréseknek sokáig nem állhatott ellen. S mivel a hamburgi jóbarátok áldozatkészségének lángja még mindig fennen lobogott — s amint látni fogjuk: még sok próbát kiállott — már 1834. év március 11-én letétt a „Rauhes Haus“ közelében a második épületnek alapköve, hogy rajta a 2-ik családnak — újabb 12 gyermeknek — otthona emelkedjék. És valamint a tóvizbe vetett kődarab körül egyre nagyobb gyűrűk támadnak, épugy a „Rauhes Haus“ körül is mindig nagyobb számban keletkeztek a szép és praktikus épületek.

1848 ig kilenc új hajlék — köztük az „Anyaház“ (Mutterhaus) is, hova Wichern hitvestársát, munkájának hűséges osztályosát 1835 ben vezeté be — nőtt ki a földből a „régí ház“ (Altes Haus) körül. Bizony a földből nőttek ki. Ha nem volt elég pénz, maga Wichern csapott fel építömesternek, és az utolsó szögig mindent az ő ezermestereivel, vidám dalos gyermekeivel készített el.

De mire kellett az a sok épület? Nem juttatják-e eszünkbe a kaszárnyákat? Nem idegenkedünk-e máris attól a sok faltól, még mielőtt közjük betekinthettünk volna?

Mindenre inkább lehetne okunk, csak épen idegenkedésre nem. A „Rauhes Haus“ lakói tizenkettenként családokra osztva az elképzelhető legszebb, a keresztény ember lelkületének legmegfelelőbb életet éltek kezdettől fogva. A kisebb házakban 1—1, a nagyobbakban 2—2 familia lakik, a melyek mindegyikének van vezére, feje: a családapja. Ezek a családapák, Wichernnek munkatársai, eleinte a papjelöltek közül kerültek ki, később azonban maga nevelte őket.

De milyen is volt Wichernnek nevelési mód szerezte? Talán §§-ok halmozán épült fel? Talán a ma kor merev, szigorú kaptafarendszeréhez volt hasonlatos? Korántsem. Wichernnek minden lépése az észszerű együttes tanácskozásnak volt az eredménye. És ezt a konferenciát az a két bölcs egy esetben sem mulasztotta el. Megfigyelte és respektálta a gyermekben az egyént és annak kifejlődését — vallásos alapon — minden rendelkezésére álló eszközzel, még megfelelő büntetéssel is elősegítette.

Az eredeti „Rauhes Haus“.

Azonban talán sokkal jobban szeretne a nyájas olvasó mindennek előtt arra nézve felvilágosítást nyerni, hogy mivel tudta ez az áldott ember valósággal magához bilincselni még az olyan gyermekeket is, a kikkel mi nem tudunk okosabbat cselekedni, mint hogy „Aszódra“ küldjük őket? Mielőtt e kérdésre a kielégítő választ megadnám, utalok a föntebbiekre, a melyek szerint Wichern minden gyermekben bölcsen respektálta az egyént. És úgy járt, mint a méhecske: még a mérges virág kelyhében is talált egy-egy csöpp mézet. Ezt a csöpp mézet, ezt a parányi jóra való hajlandóságot addig ápolgatta, míg végre jó tulajdonság lett belőle. Mikor azután a szívnek talaja porhanyóvá lett és kezdett hasonlítani a „jó föld“-höz, akkor behintette a vallásosságnak magvát. Hogy ez a mag ki is keljen, azt elősegítette a komoly ünnepek meghonosításával. Nem névnapi, nem is születésnapi ünnepek voltak ezek, hanem a kereszttség szentségében való részeltetésnek évfordulói. Az évfordulók előestéjén az ünnepre készülő gyermeket szobájába vitte és ott a négyszemközt folytatott épületes beszélgetéssel mintegy segítséget nyújtott lelke gyermekének felismerni az isteni kegyelmet, a mely róla atyailag gondoskodott, a mely

nélkül elmerült volna a bűn mocsarában, elnyelte volna őt a nyomornak százkaru szörnyetege. És most képzeljük magunk elé Wichern-t, a ki csupa szív, a kinek szeméből jézusi szeretet sugárzik és a ki a gyermekekkel együtt énekel, együtt dalol, együtt dolgozik, együtt imádkozik. A bibliai történeteket nem jelöli ki a könyvben, hivatalnok — praeceptor módjára mondván: „eddig lesz a lecke,“ hanem a legnagyobb odaadással, tárgyszeretettel, kedves hangján olyan vonzó előadásban ismerteti meg növendékeivel a csodatételeket, a példázatokat, a hegyi beszédet, hogy a gyermekek szinte maguk előtt látják a názáreti Jézust, nem is tanulják, hanem látják a történeteket, s nem is tanulva, hanem csak úgy észrevétlenül szívják magukba a legfőbb tudományt, az isteni szavakat és azoknak mennyei tartalmát: a szeretetet.

Ez a szeretet volt Wichernnek leghatalmasabb nevelő eszköze. És pedig az a szeretet, a mely önzetlen odaadásával, miként a fa az ágakat, ugyazonképen szüli és neveli maga körül a szeretetnek apró csemetéit. És ehhez nem kell különös talem-tum. Csak szív.

Tagadhatatlan azonban, hogy Isten országának az első belmissziói intézetben való épülését nagyban elősegítette az a körülmény, hogy Wichernnek szívjósága okossággal párosult. Ismerte azt a hatalmat, erőt, amely a zenében, az énekekben, a dalban rejlik. Oivan hatással vannak ezek a vad indulatokra, mint az erős tekintet a fenevadra. Először megbénul, utóbb megszeli-dül. Alkalmazta ez eszközöket ő is. De a maga nagy értéke szerint becsülte és alkalmazta Wichern a munkát is. A családházakat maguk a családtagok tartották rendben. A kertben minden gyermeknek külön virág-ágya volt, a melyet ápolnia kellett. Általában a szellemi munkát ügyesen váltották fel a testiek és a megfelelő szórakozások. Az volt a fő, hogy szívesen, örömmel és a személyes felelősségnek élénk érzetével végezze mindenki mindenféle dolgát.

Hogy büntetésre egyszer-másszor itt is volt szükség, az nagyon természetes. De milyen volt ez a büntetés! Nem „rendszabályok“, nem lelketlen §§-ok voltak itt sem mérvadó-k. Hanem mindig maga az elkövetett vétek és a gyermeknek egyénisége. A ki a másiknak rózsáját ellopta, annak kettőt kellett adnia a magáéból. A ki társának fájdalmat okozott, avagy talán sebet is ejtett rajt', ápolni volt kénytelen áldozatát. A csunya beszédű bizonyos ideig hallgatásra volt kárhoztatva. A ki elbizakodott, felfuvalkodott volt, az az asztalnál az utolsó helyre került. A hűtlen sáfártól, mint érdemetlentől elvették a talentumok. A ki nem seperte ki tisztán a szobát, a következő napon nem biztakra dolgot, s szégyenkezve, s unatkozva, magára hagyatva kellett neki néznie a többiek serénykedését. De azok a válaszfalak, a melyeket a büntető szigor emelt a jók és kevésbbé jók között,

földig leomlottak az imateremben. Az imádkozó hadsereg sorai mindig tömörök voltak. Ezt az együttes harcot szerették, örömmel vívták.

Csoda-e, ha ilyen nevelési módszer mellett a „Rauhhäuser“ versenyeztek — és még ma is versenyeznek — a jóságban, a szeretetben, szorgalomban? A mentésnek samaritánusi munkája mellett így nevelt Wichern — és nevel ma is a Rauhes Haus — becsületes, keresztény egyéniségeket.

* * *

Tél van. A horni cserjésből gyönyörű park lett. A hol más-kor néma csend honolt, most Istennek tetsző munkás élet zaja tölti be az „Altes Haus“ (régí ház) csemetéit, a számra, csinra nézve egyre fejlődő családházakat.

A nagy familia százakra menő tagjai a közös hajlékban, az imateremben vannak. Szelid, jóságos arcu, őszülő hajju férfiú áll a gyertyafénytől csillogó karácsonyfa tövében és Jézusról beszél a kicsinyek gyülekezetének:

— A jó Isten megszánta „e sóhajtozó világot“. „Megjelent az Istennek amaz idvezítő kegyelme minden embereknek“. Elküldé az ő egyszülött Fiát — karácsonyi ajándéku mindnyájunknak. Gondoskodott mindazokról, a kik nélkülözik, szomjuhózzák az igazságot, a kegyelmet, az üdvösséget. Szeretetét szétosztotta és — mivel elfogyhatatlan — osztogatja még ma is az emberek között. „Menjete el s ti is azonképen cselekedjete“.

És ekkor előkerül a sejtelmes ádventi időszak szorgalmának minden eredménye, a szeretetnek sok sok munkája. A környékbeli szegények alig győzik elhordani a „Rauhhäuser“ karácsonyi ajándékait.

Ki hitte volna 1833-ban, hogy a rossz gyermekek, az utcai suhancok, a hamburgi tolvaj-candidátusok valaha még abban is örömeiket fogják találni, hogyha — éjszakai álmukat elrabolva — a mezitelenek részére ruhát készíthetnek, az éhezőnek kenyeret adhatnak s a megszorodott szívüt szeretetükkel megvigasztalhatják?

Nem „Aszód“ javítja meg a romlott szívüeket, hanem a Jézus szellemétől áthatott Rauhes Haus.

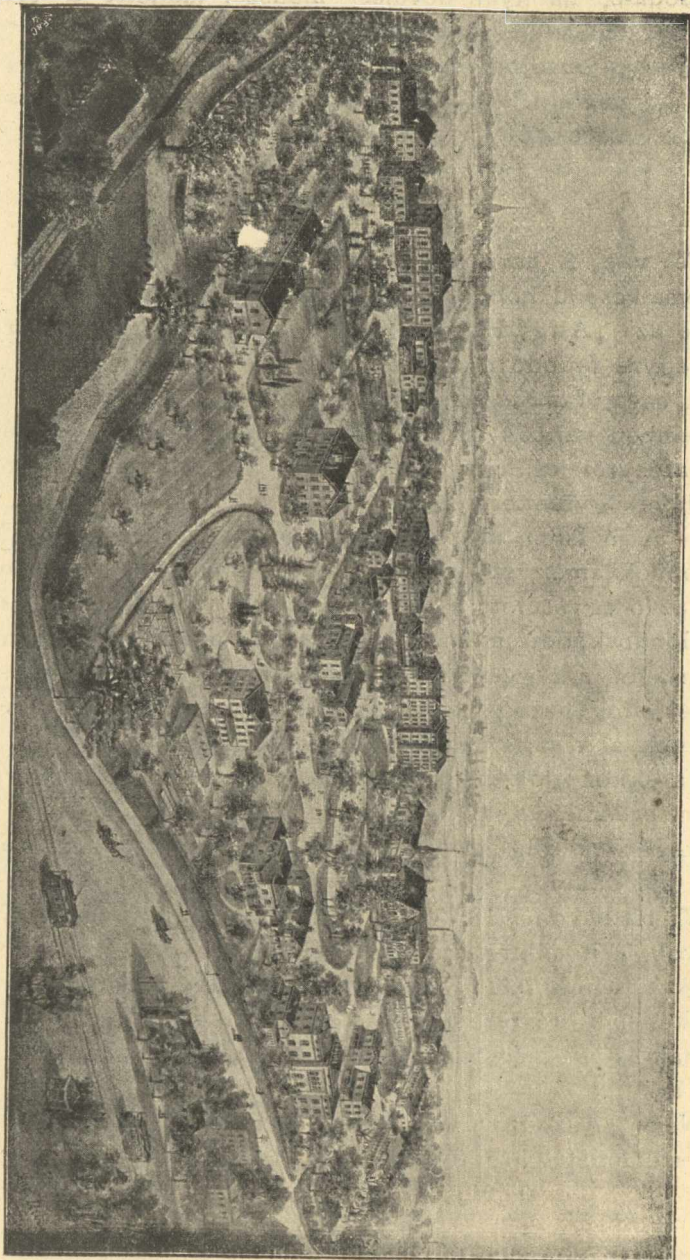
* * *

Az egyéni tehetségnek, hajlamoknak megfelelőleg az intézet fájának idővel s ága fejlődött s erősödött meg különösebben.

Első hajtása a *gyermekotthon*, a melyben a népiskolakötelesek laknak s nevekednek Isten és emberek előtt való kedvességben.

A megkonfirmált gyermekek egy része az *iparosházba* kerül, a hol imádkozva dolgoznak és dolgozva imádkoznak.

1852-ben alapította Wichern, vagyonos szülők gyermekeinek befogadására a *pensionátust*. A fmit a gyermekek e középiskolai

A „Rauhes Haus” jelenlegi alképe.

Paulinum (realiskola).

Gazdaság.

Könyvkereskedés és nyomda.

Műhelyek és tanonciskola.

Iskola.

Imaterem. Anyaház. Konyha. Mosókonyha. Méhkas.

A régi „Rauhes Haus”.

szinvalon aho intézetből magukkal hazavisznek: tudomány és hit.

A 4-ik hajtás a *mezőgazdasági osztály*. Innen kerülnek ki az istenfélő, okszerűen gazdálkodni tudó földmivesek.

Utolsónak említjük a *testvérképző-intézetet*. Itt készítette elő Wichern az ő munkatársait jövődő hivatásukra. Az ebből kikerülő diakónusok mint egykor a tanítványok „elmenvén széles e világra“ tanítanak, javítanak, gyógyítanak, mentenek.

Erről az 5 hajtásról részletesebben talán majd akkor fogunk szólni, ha ujjabbkori fejlődésüket és jelenlegi állapotukat ismertetjük.

A „Rauhes Haus“-ban elért szép eredmények azonban, a melyeknek halvány képét talán sikerült az eddigiekben megrajzolni, Wichernt nem elégitették ki. Érezte erejét. Tudta, hogy a kinek sok adatott, attól sok is kívántatik. Azért működésének terét kibővítette. Eszközül szolgált neki a sajtó. 1844-ben nyomdát alapított és csakhamar megjelent az ő szerkesztésében és a „Rauhes Haus“ kiadásában „Belmissziói röpke lapok“*) címmel az első német belmissziói folyóirat. Ezzel új hatalmas korszak veszi kezdetét.

Olyan volt ez a folyóirat szerkesztője kezében, mint a tárogató ősi kürtöseink ajakán. Előbb könnyekre fakasztott, azután meg erőt öntött a szívbe, lelkesített. Ellenállhatatlan volt. Mint mikor tavasszal minden rög megmozdul, úgy indult meg a „Röpke Lapok“ horsonájának hallatára egész Németországban az áldott belmissziói tevékenység.

A kishitűségnek, a kételynek, a bizalmatlanságnak utolsó homálya azonban csak akkor oszlott el, midőn 1848-ban Wittenbergában az evang. egyházi nagygyűlésen Wichern az ő hatalmas beszédét megtarthatta. „Egy a szükséges dolog — mondá többek közt — az t. i., hogy az evang. egyház a maga egészében elismerje, hogy a belmissziói munka az övé.“ És az egyház elismerte, elvállalta, meg is tette.

Igy lett Wichern atyjává, szülőjévé azon áldásos intézményeknek (gyermekek, aggok, iszákosak, bukott leányok befogadására szolgáló evang. menhelyek, evang. kórházak, evang. munkásotthonok, betegsegélyzők stb.), a melyek nélkül Nemethonban ma már kis várost, de sőt falut is alig találunk.

Hogy milyen nehéz és milyen sokféle munkát végzett Wichern, arról tiszta fogalmat csak akkor alkothatnánk, ha a „Rauhes Haus“-ban lüktető munkás, keresztényi életnek valamennyi megnyilvánulásáról részletesebben szólhatnánk. Erről azonban hely szüke miatt -- sajnos -- le kell mondanunk.**)

*) „*Fliegende Blätter*“ aus dem Rauhen Hause zu Hamburg-Horn. 63. évfolyam. Évenként 12 füzet. Előfizetési ára 4 márka. Szerk.

**) Milyen kár, hogy a „*Missziói Lapok*“ nem részesülnek kellő támogatásban. Ha csak 300 előfizetőm volna, mennyivel behatóbban tárgyalhatnók a bel- és kümissziói fontos kérdéseket. Szerk.

Ez a sok munka még az erőteljes férfinak idegeit is megviselte. Wichern, különösen azután, hogy a kezdeményezésnek nagy feladatát minden irányban véghezvitte, sokat betegeskedett. Pedig nyugalombavonulásról még szó sem lehetett.

1857-ben a poroszok bölcs és istenfélő királya, IV. Frigyes Vilmos, felismerve Wichernnek nem mindennapi charismáit, meghívta őt a belügyminisztériumba referens tanácsosnak. Valóban egy ország belügyeinek intézésére Wichernnek kellenének mindenütt.

A hívó szózatra először csak nagy lelki küzdelem lett a felelet. Megválni a Rauhes Haus-tól, elhagyni lelkének gyermekeit, egyre növekvő familiáját, elhagyni az ő báránykáit, a kiket ő maga keresett össze, mentett meg az Istenben való életnek: ehhez gyengének érezte magát Wichern. De a bölcs uralkodó segítségére sietett Wichernnek nagy lelki küzdelmében és úgy oldotta meg a gordiusi csomót, hogy kedvelt tanácsosát csak télre vitte Berlinbe, a nyarat ott tölthette, a honnan lélekben egy pillanatra se távozott el soha, t. i. a Rauhes Haus-ban.

De az új munkakör testi erejének fogyását csak siettette. S midőn 1871-ben egyik fia a harctéren kapott sebeibe belehalt, e csapásra az amugy is egyre gyengülő édesapa egészen megrokkant. Egészségét többet vissza se nyerte. 10 évi nehéz, kinos szenvedés után 1881. ápr. 7-én csendes haldoklás közben szállt vissza lelke menyeyi hazájába. A porai felett domboruló sírhalom a „Rauhäusler“-eknek Mekkájává lön.

Zarándokoljunk el lélekben mi is minél gyakrabban e nagy férfinak sírjához, de talán még inkább az ő működése helyére és szívjuk magunkba az ott uralkodó tiszta léget, hogy eleven-élővé tegye hitünket, melegen érzővé szívünket, tevékenyé, fáradhatatlanná szeretetünket!*)

(Folytatás következik.)

Missziói hírek.

Belföld.

— **Mise a Bazilikában.** Ezen címen adtak a lapok hirt azon istentiszteletéről, melyet a magyar országgyűlés felosztatása alkalmából a budapesti Szent István-bazilikában tartottak. Minket ez a dolog egyáltalán nem érdekelne, ha a lapok híradása szerint fontos egyházi tisztségeket betöltő protestánsok is nem vettek volna részt

*) Kellő számú megrendelés esetén szivesen készítenék ezen cikkből külön lenyomatot. Aki terjeszteni akarja, az jelentse be április 15-ig szükségletét. Szerk.

ezen róm. kath. istentiszteleten. Az ünnepi szónok, *Molnár J.* apát, a többek között ezeket mondta: „S itt áll a nemzet, lozott és védelmezni a hazát a Szűz Anya, akít a magyar nemzet ősidóktól fogva Nagyasszonyának, égi patrónájának nevez és tisztel És a Szűz Anya nem is feled el bennünket. Ma is vigasszal jön felénk s csak azt várja, hogy nyujtsuk telege epedő karjainkat. Ez hozott ide ma bennünket.” — Valjon kinyujtottak-e az ott volt protestáns kerületi s egyéb felügyelők, kik maskor az „Erős vár a mi Istenünk”-et éneklük, ezen felszólításra a Szűz Maria felé epedő karjainkat? S ha nem tettek, ha protestáns önérzetük megbotránkozott ezen provokáción, akkor miért mentek oda, ahol „ez hozta össze” a katolikusokat? Nem tudjak-e, hogy megjelenésükkel csak előmozdítottak a „Regnum Marianum”-ba vetett hit terjedését. S mit érzett protestáns lelkük, mikor mise után felhangzott az „Imádunk szent otya” kezdetű ének? Valóban legfőbb ideje volna már, ha leglább azok, kik a protestáns egyházban tisztséget vállalnak, kerülnek az ilyen vallásos meggyőződésüket sértő s a r. k. propagandát szolgáló istentiszteleteket s nem botránkoztatnák meg az azokon való tüntető résztvevőikkel protestáns hitfeleiket. — Különb ezen misére nevezé igen jó az „Ujság” következő megjegyzése: „Lény, hogy Magyarország többi vallásfelekezetei egyetlen helyen sem rendeztek politikai jellegű istentiszteletet. Sem a görög keleti egyházakban, sem a protestánsoknál, sem az izraelitáknál. És van rá okunk, hogy ennek mindenki örüljön. Mert mivé lenne szerencsétlen hazánk lelkiismeretbeli békeje, ha pld. az egyik egyház ilyen, a másik olyan istentiszteletet rendezne. Az egyik a király mellett, a másik akirály ellen.”

— A budapesti David Ferenc-egylet dr. Masznyik Endre és Stomp László pozsonyi theol. tararokat tiszteletbeli tagjaivá választotta. Az „Évang. Órálló”, mely meg kevéssel ezelőt a negy egyházkerület „hivatalos” közlönye gyanánt szerepelt, a következő kommentárt fűzi ezen hirhez: „E választás is pecsétje annak a benső testvéri viszonynak, a mely az evang. és unitárius egyház között fenáll.” — Hát mi az evangélikus és unitárius egyház között fenálló ezen benső testvéri viszonyról mit sem tudunk. Ellenkezéleg, ez a két egyház, illetőleg az általuk képviselt két elv oly távol esik egymástól, mint a föld két sarka. Ezt az úrt áthidani nem lehet. Az evangélikus egyház, mely a Szentháromságot vallja s Krisztus istenfiúságát hirdeti, soha sem léphet „benső testvéri viszonyba” a Szentháromságot s Krisztus intenségét tagadó unitáriusokkal. Ellenben vannak egyházunknak olyan eltévedett fia, kik az unitáriusokkal kacérkodnak. S a legszomorúbb, hogy ezek épen egyházunk theológiai tanszékein ülnek s az egyház mint ilyen eltűri, hogy azok, kikre lelkészei kiképzését bizza, az unitáriusokkal kacérkodnak. „Benső testvéri viszony” tehát a fenforgó esetben csak az unitárius egyház és dr. Masznyik Endre meg Stomp László ágost. h. evang. theológiai tanárok között áll fen, kik a budapesti David Ferenc-egyletben már ismételten vendégszerepeltek. S hogy szereplésük, illetőleg tartott előadásaik szelleme a David Ferenc-egylet szellemével összevágott, kitűnik abból, hogy a D. F.-egylet most tiszteletbeli tagjaivá választotta őket. Mit szól a theol. akadémiát fentartó egyházi főhatóságunk ezen mélyen elszomorító esethez?

— **Halotthamvasztó egyesület.** A halotthamvasztás pogány szokása nálunk is kísért. A budapesti „Fészek”-ben egyesült szabadgondolkodó és zsidó „művészek” csoportja a napokban megalakította az „Országos Halotthamvasztó Egyesületet” s az alapszabályokat megerősítés végett betérjesztette a belügyminiszterhez. Ismerve hazai viszonyainkat, nem lehetetlen, hogy a belügyminiszter jóváhagyja az alapszabályokat, mire megkezdik nálunk is a halottak égetését. Természetes, hogy az egyház ezen pogány és mindenképen indokolatlan és felesleges eljárásnál közre nem működhetik. Fel kell venni a harcot ezen az egyház és az egyházi rend ellen intézett újabb merénylet ellen is. Kivülről ezen szent harcban segítségre alig számíthatunk. Szégyenletes minő cinizmusszal és minden kegyelet híján tárgyalják ezen kérdést napilapjaink. Ez esetből újra láthatjuk, hogy nincs azokban egy fikarcnyi keresztény érzék sem. Azért egyházi lapjainkban kell a keresztény temetés érdekében sikra szállnunk. A jövő számban ismertetni fogjuk a halotthamvasztás kérdését keresztény egyházi szempontból, hogy olvasóink jól fel legyenek fegyverkezve a keresztény temetési szokás megvédésére. Különben érdekes, hogy a tervezett „O. H. E.” műszaki tanácsosa, ki az első halotthamvasztó kemencét építené, Pogány Móric műépítész. Mintha e név az egész mozgalmat jellegnezné: Pogány is, meg — „Móric” is!

— **Nazaréus téboly.** Szomorú tünemény, hogy míg az alföldi nagy protestáns gyülekezetek hívei mind közönyösebbek, templomai mind üresebbek lesznek, addig a szekták, kivált a nazarénusok egyre jobban terjednek körükben. Ujabbán Kecskeméten, Hódmezővásárhelyen, Nagykőrösben s más helyeken valóságos vallási téboly ütött ki a nazarénusok, kiváltképen a nazarénus asszonyok között, mit az orvosok egyenesen prédikátorai hypnotizáló befolyásának tulajdonítanak. Mily súlyos vádként kell, hogy nehezedjék e tény az ottani protestáns gyülekezetek s pásztorok lelkiösmeretére! Igaz, hogy a legbuzgóbb gyülekezetben s a leglelkesebb lelkész nyájában is akadáhatnak egyesek, a kiket lelki világuk a szekták közé vonz s a kiket semmiképen sem lehetne ettől visszatartani. De ahol a baj ilyen epidemikus jelleget ölt, ott a baj okát mégis a felületes igehirdetésben, a hiányos lelkipásztorkodásban s abban kell keresnünk, hogy úgy a Mózesek mint az Áronok között tul nagy szerepet játszik — a politika. Meg kell szüntetni az okot s magától megszűnik az okozat is.

— **Evang. árvaház Győrött.** Itteni virágzó evang. gyülekeztünknek már 1885 óta van egy szegény- és árvaintézete, mely az 1883. évi Luther-jubileum emlékére létesült s melyben állandóan 8—10 árvát és 2—4 öreget nevelünk és gondozunk. De az épület most már nagyon rozoga, célszerűtlen sőt egészségtelen. Átalakítani nem lehet. Azért a gyülekezet a várostól kért és kapott egy ujonnan építendő árvaházhoz telket. Most következik majd a nehezebb rész, az építés. Nehéz, mert a pénz itt is hiányzik. De azért bizunk a jó Istenben s reméljük, hogy nemsokára felépíthetjük az új árvaházat.*) P. L.

*) Nem lehetne azt kerületi árvaházzá fejleszteni? Szerk.

— **Uj missziói növendék.** Örömmel tudatjuk olvasóinkkal, hogy a Lipcsei Misszió hittérítőképző-intézetébe ismét felvettek egy ifjút hazai egyházunkból kiképeztetés végett. Az illető *Roth Henrik*, egy szegény, de kegyes bibliaárus fia, ki Szeghegyen (Bács megye) született s 4 gymnásiumi osztályt végzett. Roth legutóbb Mezőberényben tartózkodott, hol *Bárdy Ernő* lelkész a görög nyelv elemeibe is bevezette, úgy hogy kellő elméleti előképzettséggel bír. Felvétele egyelőre egy szemeszterre, próbaképen történt. A jövő számban talán részletesebben értesíthetjük olvasóinkat ezen örvendetes esetről.

— **Öngyilkos lelkész.** A lapokat legutóbb ez a szomorú hír járta be: „Tokajról írják, hogy Honéczy Miksa volt lutheránus lelkész ott öngyilkossági kísérletet követett el. Állapota reménytelen“. Utóbbi időben egyre szaporodik a lelkészek között az öngyilkosok száma. Utána fogunk járni — amennyire lehetséges — ezen végtelenül elszomorító és szégyenletes tünet okának. Németországon már konstatálták, hogy mint minden rossz, úgy ezen tünet is nagyrészt a liberális theologia hitlő hatásának tulajdonítható.

— **Iglóról** jelentik lapunknak, hogy ott a folyó évi missziói házi gyűjtés, a vizkeresztünnepi offertorium beszámításával 32 K 10 fillért tett ki.

— **Nőegylet Ágfalván.** Az ideji böjti vallásos esték eddigi gyakorlati eredményeképpen itt is megalakult a nőegylet. Mindenben a lapunk múlt számában L. F. által leírt eljárást követtük s az eredmény kielégítőnek mondható. Eddig 162 nő és hajadon csatlakozott az egylethez s az első két gyűjtés máris 129 K. 59 fillért eredményezett az egylet céljaira. A végleges szervezkedés legközelebb megtörténik, de nagyjából már is kimondatott, hogy a jövedelem egy egy negyedrésze diakonissza alap gyűjtésére, a templom kifestésére s díszítésére, evang. népkönyvtár létesítésére s jótékonyosság gyakorlására fordítassék. Ha az Úr áldása továbbra is velünk lesz, úgy idővel szép eredményt remélhetünk, habár az egyház ellenségei részéről elég gúnyt és ellenállást is kell az ügy érdekében elviselni és leküzdeni.

— **A Lutheránia** budapesti evang. dalegyesület március 17 én, vagyis az Oculi vasárnapra virradó éjjel, tenát a böjt kellő közepében a Royal-szálloda épületében hangversenyvel egybekötött táncvigalmat rendezett. A böjt a hívő keresztényre, tehát a hívő evangélikus keresztényre is a csendes magabaszállás ideje, mikor épen az Oculi vasárnapi epistola intésére is (Efész 5, 1—9). kerül mindent, ami a „Szentekhez nem illik“. Ugyanezt teszi minden keresztény egyesület, mely valóban az egyház építésére alakult. Így pld. a budapesti katolikus kör ugyanaznap este tartotta első böjti felolvasását, (de táncvigalom nélkül!) melyen Dudok János dr. egyetemi tanár épen „A böjt szelleméről“ olvasott fel értékes, magvas értekezést. A budapesti reformátusok külföldre egyleteiről sem olvastuk még, hogy a böjtben táncvigalmat rendeznének, pedig a református egyház egyébként nem helyez oly nagy súlyt az egyházi év böjti szakának méltó megszentelésére, mint evangélikus egyházunk. Mily elszomorító, ha ezzel szemben azt kell olvasnunk, hogy egy evangélikus egyházi egyesület, a

bőjti időben táncvigalmat rendezett. S milyen rontó hatása van az ilyen vigalmakról a lapok utján szárnyra kelt hirnek azon gyülekezeteinkre, hol gondosan kerülnek a bőjti időszakban muzsikaszót s táncvigalmat. Reméljük, hogy jövőre a budapesti „Lutheránia“ is más időben rendezi táncvigalmát, — ha már éppen táncolni akar!

— **Kártyajáték a jótékonyág szolgálatában.** „1885-ben alakult a fővárosban egy visztező társaság azzal a kitűzött céllal, hogy a játéknyereséget emberbaráti intézmények támogatására fordítja. Elhatározta tehát, hogy elsőbbséget az árváknak tesz szolgálatot és pedig akként, hogy a játékból befolyó nyereséget tőkésíti mindaddig, míg az elérvén a 8000 koronát, annak kamatai kellő fedezetet nyújtanak egy árva fentartására. A társaság, mely hetenként egyszer játszott a napi munka végeztével, 13 év alatt összegyűjtve a szükséges 8000 koronás tőkét, alapítványt tett a protestáns orsz. árvaházban egy árva fentartására. Nemrég a Pique Dame-Társaság meglátogatta az árvaházat, hogy a megüresedett alapítványi helyre a napokban fölvevő árvalány magatartása iránt tudakozódjék és ez alkalommal gazdagon megvendégelte az árvaház 101 növendékét, a miért az árvák egyike hálás köszönetet mondott a jótévő uraknak.“ — Habár a kártyázást, mint szerencsejátékot, keresztény erkölcsi szempontból a leghatározottabban elítéljük, a fentecsetelt esettől, midőn vagyonilag független emberek, a napi munka végeztével, szórakozás céljából viszteznek s az összerakott nyereséget ily valóban humánus célra fordítják, — nem vonhatjuk meg rokonszenvünket.

— **A Bethlen Gábor-Kör** elnöksége hálás köszönetet mond azon vendéglőtulajdonosoknak, akik a kör szegénysorsu tagjai számára, kik protestáns főiskolai hallgatók, ingyen ebédet adnak. Névszerint: Glück Frigyes, Mayer József, Lippert Lajos, Magyar Bertalan, Bánovszky, Molnár Gyula és Putnok Istvánnak. A jó lélekre valló nemes cselekedet nem szorul külön dicséretre.

— **A barcsi áttérési gyülekezet** iránt, közlött ismertetéseink alapján, mind szélesebb körökben nyilvánul az érdeklődés és áldozatkészség. A soproni theologusok gyűjtésekép Ntű *Poszvék* Sándor igazgató ur 45 K. 10 f., a rusztiak 53 K. a sárvári testvérek szintén 53 koronát gyűjtöttek és küldtek Barcsnak. Ma az áttért s régi hívek ujabbán ismét 700 koronát jegyeztek toronyépítésre, mert az ajándékozott 3 haranghoz torony is kell, ami azonban 3000 koronába kerül. Azért az adakozásban meg ne restüljünk! Sopronban az „Ifjúsági egyesület“ közgyűlésén *Novák* somogyi theologus tartott előadást Barcsról. Megemlítem, hogy az első áttérési ünnep emlékére, „*Emléklapok*“ címen kiadtam *Balogh* István porrog-szentkirályi lelkész magyar s az én németnyelvű predikációmát. Aki érdeklődik iránta, küldjön be 25 fillért levélbélyegben, mire bérmentve megküldöm. S. Ö.

— **Tizsaszentmiklóson** Torontálmegyében nagy áttérési mozgalom indult meg egyházunk javára. Körülbelül 600 németnyelvű kath. lélek áttéréséről van szó. Ha a mozgalom komoly és az áttérés tényleg megtörténik, úgy a legközelebbi számban részletesen foglalkozunk vele. Az ügyet addig is olvasóink imádságába ajánljuk.

Külföld.

— Az osztrák parlament február 16-i ülésén az osztrák katonai költségvetés tárgyalásánál dr. Sommer protestáns képviselő a „N. Fr. Pr.” tudósítása szerint ezeket mondta: „Szónok szintén azon a nézeten van, hogy a hadsereg maradjon távol a politikától; ezen elv azonban a maga teljességében vitessék keresztül, és a politikában való tényleges részvételnek a tilalma tartassék be a legmagasabb állásuak által is, a korona viselőjét sem véve ki. Politikai életünk egyik legbölcsebb berendezését képezi, hogy az uralkodó a mindennapi élet politikai zajától távol tartatik. Azért nagyon tévedne egy miniszter, ha azt hinné, hogy az uralkodónak és annak, ki azzá lenni akar, minden körülmények között ugyanazon joga van, mint minden más állampolgárnak, t. i.: hogy véleményét szabadon nyilváníthatja. Ezen hibát követte el a miniszterelnök azon interpellációra adott válaszában, mely a trónörökös-főhercegnek a katolikus nagygyűlésekre vonatkozó tüntető állásfoglalásának az ügyében nyújtott be. Ebben a tekintetben a trónörökös főherceg nem magánszemély. — Ő neki nincs meg azon joga s különösen nincs meg azon szabadsága, hogy úgy nyilatkozassék, mint minden más állampolgár. A korona viselőjének és annak, ki azzá lenni akar, még azon joga sincsen meg, hogy a katolikus hitről más hitre áttérhessen, még ha ezen más hit meggyőződésének meg is felelne. Hogyha viselni akarja a koronát, úgy az uralkodó család házi törvényei szerint a katolikus egyházhoz kell tartoznia. Ha ebben az egy irányban kötve van, úgy más irányban sem birhat tökéletes szabadsággal és különösen nem azon szabadsággal, hogy az ultramontán politika mellett való tüntető állásfoglalása által jövőendő alattvalóinak ezreit megütköztesse. — Szónok nem tesz kifogást az ellen, hogy mindenkinek szabadságában álljon, vallásos meggyőződése szerint működni, és vallásos elveit érvényesíteni. De hogy vajjon azon módszer, a mely szerint a vallásos érület az osztrák hadseregben ápolatik, a helyes-e, azt kétségbe kell vonnia. És különösen az ellen szólal fel határozottan, hogy a hadsereg nagy pompával és fénynyel egybekötött felvonulások és róm kath. ünnepek alkalmával, így pld az urnapi processió alkalmával disszül szolgáljon. Oly egyháznak a diadalmenetei, a mely egyház máglyákat emelt a mivelődésnek, és a mivelődést még ma is megveti, sértést képeznek az összes szabadabb gondolkodásuakra nézve. Olvan megnyilatkozások a templom belsejébe, nem pedig az utcára tartoznak. Ha a zsidók, a protestánsok és görögkatolikusok, kik szintén az utca használatának a jogában állanak, ily felvonulásokat nem rendeznek, és nem is rendezhetnek, és a róm. kath. vallásszövetségnek meg van az arra való engedelme, úgy az megalázást képez a többi vallásszövetségre. Manaj már nem léteznek uralkodó, hanem csak elismert vallásszövetségek. Egy vallásszövetségnek sincsen joga a hadsereget disszül felhasználni. Mert a katonaságnak ily napokon való kivonulása vagy vallásos aktust képez, a mely esetben a nem róm. kath. katonák vallásos érülete mindenkor kimélendő, vagy pedig csak külsőségekről van szó, és akkor a kivonulás magától értetődőleg szükségtelen, felesleges.”

— **Ausztriában az evang. főegyháztanács legutóbb közzétett kimutatása szerint 1905-ben ismét 4855 egyén tért át az evang. egyházba és pedig 4480 egyén egyenesen a katolikus egyházból. Ez a szám jóval nagyobb a három utolsó év áttérési számainál s így az ultramontán sajtó azon híresztelése, mintha a „Los von Rom“ mozgalom csökkent volna, ismét valótlanásznak bizonyult. Az áttérésekből a bécsi ág. h. ev. szuperintendenciára 2432, a felső-ausztriaira 182, a csehországi németre 1106, a csehre 67, az aschi németre 29, a morva-sziléziaira 330, a galíciai bukovinaira 117; a bécsi ev. ref. szuperintendenciára 188, a csehországra 266, a morva-sziléziaira 69 s a galiciaira 1 esett. Azonkívül 53 egyén a felekezeti vegyes (ág. h. ev. és ev. ref.) gyülekezetekben tért át a protestáns egyházba. A „Los von Rom“ mozgalom tudvalévőleg 1898-ban indult meg s azóta az osztrák evang. egyház 38031 hivat nyert áttérések folytán.**

— **Az általános evang. prot. misszió-egylet, mely a németországi liberális egyházi körök intézménye, kiadta évi jelentését. Japánban három hittérítő s három benszülött segítő áll az egylet szolgálatában; „theológiai iskoláiban“ három diák tanul. A három gyülekezet közül a kyotói 27, a tokiói 57 tagot számlál, kik között azonban csak 5 nő van; a harmadik gyülekezet tagjainak a számát nem lehet megállapítani. Kinában ugyancsak három hittérítője van az egyletnek; gyülekezetekről azonban ott még szó sem lehet. Azonkívül az egylet néhány iskolában is működik, továbbá a tszingtaui kórházban s egy missziói orvost s egy vörös kereszt egyleti nővért is foglalkoztat. Ez 21 évi munkásságának eredménye! Pénzügyei sem állanak valami fényesen. A németországi missziói adományok összege csak 74 000 márka volt. Ha tekintetbe vesszük, hogy a modern irányú ált. ev. prot. misszió-egylet „egész Németország felvilágosodott protestáns polgárságát“ hívei közé számítja, ugy nem csodálkozhatunk eléggé azon, mily csekély ezen körökben a misszióért való áldozatkészség. A vagyonos liberális polgárságra nézve, melynek birtokában van a német tőke legnagyobb része, valóban koldusfillér volna a 35.000 márka hiány törlesztése, ha oly nagy volna a hite, mint amilyen öblös a torka. Az egylet egyik főtevékenységét hitetlen iratok lefordítására fecserli. Így tavaly lefordította Harnack „A kereszténység lényege“ s Gunkel „A Genézis mondái“ című művét japán nyelvre. Egy misszió-egylet, mely magvető munkára volna hivatva a pogányok között, mérges dudva magvát hinti el. Kinek országát terjesztik az ilyen emberek? . . .**

Egyről-másról.

— **Darwin Károly a misszióról.** E cím alatt a „Reichsbote“ a következőket írja: Darwin műveiben a Csendes Océanon (Tahiti) tett utazásáról irt naplójának 18. fejezetében (474. és 475. lap) 1835 november 20-iki kelettel a következő hely található: „Ama különféle közlemények után, melyeket olvastam volt, mielőtt e szige-

tekre értünk, nagy volt a vágyam, hogy saját megfigyeléseim alapján alkothassak magamnak ítéletet azoknak erkölcsi állapotáról, jöllehet ily ítéletnek szükségképen nagyon tökéletlennek kell-e lennie. Az első benyomások mindenütt és mindenkor az előbb nyert képzetektől függnek. Azokat a képzeteket, melyeket magamnak alkottam volt, Ellis „polinéziai kutatásai“ból merítettem, egy csudálatraméltó és rendkívül érdekes könyvből, mely azonban természetesen mindent nagyon kedvező szempontból szemlél, további Beechey és Kotzebue útleírásaiból, ki az egész missziói rendszernek határozott ellensége. A ki ezt a három leírást összehasonlítja, az úgyhiszem, egészen tűrhetőleg helyes fogalmat alkothat magának Tahiti ez időszertinti állapotáról. Egyike ama benyomásoknak, melyeket az utóbb megnevezett két tekintélynek elbeszéléseiből merítettem, határozottan hibás volt, az t. i., hogy Tahiti lakossága komor, borús hangulatú fajjá lett volna s el volna telve a hittéritőktől va ó félelemmel. Ez utóbbi érzelemnek nyomát sem láttam, hacsak nem akarjuk a félelmet és a tiszteletet egy megjelöléssel összekeverni. Nem hogy kedvetlenség volna a legelterjedtebb érzelm, sőt alighanem nehéz volna Európában egy embertömegből akárcsak félannyi oiy vidám és boldog arcot kiválasztani. (Az említett utazók) kikelnek a sipolás és tánc szerintük helytelen és idefien szokása ellen; — a prezbiteriánusoknál is szigorúbban megtartott ünnepszentelést hasonló módon ítélik meg. E pontokra nézve nem akarok véleményt kockáztatni olyanok nézetével szemben, akik ugyanannyi évig éltek a szigeten, a hány napig én ott voltam. Egészben véve úgy látszik, hogy a lakosságnak úgy erkölcsisége mint vallásossága teljes elismerést érdemel. Sokan vannak, a kik a hittéritőket s egész rendszerüket s az ez által előhozott hatásokat még eikeseredet-
tebben támadják, mint maga Kotzebue. Az ilyen fecsegők sohasem hasonlítják össze a szigetnek jelenlegi állapotát akár csak a 20 év előttivel, sőt még Európa jelenlegi állapotával sem, hanem csupán csak az evangéliumi tökéletesség magas mértékével. Azt várják, hogy a hittéritőknek sikerüljön az, a mi még maguknak az apostoloknak sem sikerült. A mennyivel a nép állapota ezen magas mértéken alúl marad, annyi gáncsban részesítik a hittéritőt, a helyett, hogy hálával elismernék azt, amit véghez vitt. Elfelejtik, vagy nem akarnak arra emlékezni, hogy emberáldozat és egy bálványimádó papság mindenhatósága, — az ocsmányságnak egy oly rendszere, mely a világ minden részében példátlanúl áll, — gyermekölés mint e rendszer következménye, — véres harcok, melyekben a győzők sem asszonyt sem gyermeket nem kíméltek, — hogy mindez kiküszöböltetett és megszűnt; és hogy a csalárd-
ság, mértéktelenség és kicsapongás a kereszténység behozatala által jelentékenyen korlátoztatott. Ezekről a dolgokról megfele-
kezni alacsony hátátlanság egy utazó részéről, mert ha az illető véletlenül mint hajótörött egy ismeretlen partra vetődne, bizo-
nyára lelke mélyéből azon fohászkoznék, hogy bárcsak a hitté-
ritők tanai legalább odáig elterjedtek volna!“

Protestáns becsületézés. Ratiborban 1868-ban canonica-
vizitáció volt s a főpásztor, mint ily alkalommal szokás, a család-
főkkel s asszonyokkal külön értekezletet is tartott. „Mi a véle-
ményük az olyan férfiról, aki gyermekeit a pópás egyháznak

igéri oda? — kérdezte dr. Erdmann generális szuperintendens a gyülekezettől. Egy nő, egy magasrangú katonatiszt neje, így szólt: „Az olyan ember eldobja a becsületét!” „Legyen szives még egyszer ismételn!” kérte a generális szuperintendens. Erre a nő felállt s hangosan, hogy az egész gyülekezet meghallotta így kiáltott: „Egy evangélikus családapa, ki gyermekeit a katólikus egyháznak igéri, eldobja férfit, becsületét!” Nem lehet leírni, hogy minő hatást gyakorolt az így kimondott igazság. Legfőbb ideje, hogy ezt az igazságot nálunk is mindenki meghallja!

I r o d a l o m. †)

»Agentur des Rauhen Hauses«, Hamburg 26:

Kindergedanken und Gedanken über Kinder. Von Anna Freifrau von Zedlitz und Neukirch. 228 lap. Ára füzve 3 K 60 f., diszkötésben 4 K 80 f. — Ezt a könyvet oda szeretőök nyomni minden művelt anya kezébe: vedd és olvasd! Egy valóban fenkölt szellemű nemesgondolkodású anya nyújt benne gazdag tapasztalatai tárházából meritett, igaz kere-ztény szellemtől áthatott gondolatokat, a gyermeknevelésről. Ha elgondoljuk, milyen felcicomázott majmocskákat nevelnek manapság az előkelő körök gyakran gyermekeikből s mily kevés gondot fordítanak a gyermekek kedélyvilágának nevesítésére, jól esik látunk, hogy mennyi szeretettel s éleslátással figyelte meg ez a főrangú nő, hogy mi szükséges a gyermekek helyes neveléséhez s mily szívhezszólóan igyekszik tapasztalatait a fiatal anyákkal megértetni. A gyermekszobában ellesett számtalan komoly és tréfás példa fűszerezi a könyvet, úgy hogy bár gyakorlati célt szolgál, még sincs egyetlen unalmas lapja sem. Nemcsak nemes tartalma, hanem rendkívül elegáns kiállítása is díszére válik a »Rauhes Haus« kiadóhivatalának is így melegen ajánlhatjuk a könyvet előkelő hölgyeinknek, különösen azon előkelő anyáknak kiket az Isten gyermekekkel megáldott.

*

Verlag von Fr. Bahn, Hofbuchhändler in Schwerin i. M.

Die XI. Allgemeine evang. luth. Konferenz zu Rostock vom 24. bis 29. September 1904. 186 lap. Ára 2 K 40 f. — Az általános evang.-luth. konferencia, mely a földkerekség összes hitvallás-hű lutheránusainak szabad egyesülését célozza, a lutheránus egyház ökumenicitásának dokumentálása végett, két évenként más-más helyen tartja értekezleteit. Ezen értekezletek a rajtok tartott magas színvonalú előadásokkal, mindig elsőrendű egyházi esemény számba mennek. Az utolsó Rostockban megtartott konferencia is mindenben méltó volt elődeihez s így természetes, hogy sokan, kik részt nem vehettek rajta, legalább olvasni kívánták az ott tartott előadásokat. Ezen óhaj kielégítésére szolgál ezen könyv, mely 14 Rostockban tartott beszédet és felolvasást tartalmaz. Néhányat névleg is felemlítünk: A hitvallás a mindennapi életben, *Oehlkers* hannoveri lelkészétől; Bele illik-e az ev. luth. hitvallás a XX. századba? Kaftan kiel generális szuperintendenstől; Mit tehetünk, hogy az országos egyház népegyházzá legyen? Seidel liechtensteini lelkészétől; A kultur- és vadnépek közti különbség a misszióra való vonatkozással, Schwartz lipcsei misszióigazgatótól; A lutheri hitvallás nemzetközi jelentősége, dr. Späth philadelphiai (Amerika) tanártól; A lutheri hitvallás Róma-ellenes jelentősége, dr. Bezzel neuendettelsau igazgatótól; az imádság szükségességéről az ev. luth. egyh. jelenlegi helyzetében, dr. Ullman strengnási (Svédország) püspöktől stb. Már ez a néhány cím is mutatja, hogy ez az olcsó könyv mennyi egészséges, tápláló eledelt

*) Ezen rovatban csak a szerkesztőséghez beküldött könyveket ismertetek. Szerkesztő,

nyujt egyházunk minden hitvalláshű tagjának. Méltán elmondhatjuk róla, hogy egy lelkész asztaláról sem volna szabad hiányoznia.

Christus im modernen Geistesleben. Christliche Einführung in die Geisteswelt der Gegenwart, dargeboten von Lic. theol. E. Pfennigsdorf. 340 lap. Ára füzve 5 K 04 f., finom kötésben 6 K. — Ez a könyv a művelt evang. ifjúságnak van szánva, de minden keresztény nagy lelki haszonnal olvashatja. Értékét mi sem igazolja jobban, mint hogy hat év alatt 9 kiadást ért s már több idegen nyelvre (pld. svéd és hollandi nyelvre) is lefordították. Nincs a modern szellemi élet terén olyan mozzanat és tünet, melyet vonatkozásba ne hozna Krisztussal és a keresztény hittel s ki nem mutatná, hogy minden e földön csak a hit által megszentelve nyujt valódi megnyugvást és boldogságot. Ha ezt a könyvet olvassuk, mint igyekeznek német protestáns híveink a fiatal nemzedékét épen abban a korban, melyben a szív legfogékonyabb a kételyre és hitetlenségre, Krisztushoz és általa Istenhez vezetni, s a hit boldogító befolyása alá vonni: úgy annál nagyobb szomorúság fog el azon gondolatnál, hogy mi e téren nem nyujthatunk ifjúságunknak ugyszólván semmit sem. Akinek hivei között van olyan, akit kivált a természettudományok hatása alatt kételyek marcangolnak, az nyujtsa neki ezt a könyvet s hite visszatér. Főgymnásiumi vallástanáraink ne mulasszák el beszerzését s használják fel szorgalmasan magyarázatuknál; theologusaink részére pedig az egyháznak kellene e könyvet megvenni, hogy ne lenne egyetlen egy sem, aki nem bírná s nem olvasná. Ha valaki e könyv lefordítására s kiadására nálunk is vállalkoznék, azt idővel ezer meg ezer ifjú áldaná, hogy kezébe adta a valódi igazságra vezérlő kalauzt.*

Die Leichenverbrennung und die Kirche Jesu Christi. Vortrag von Oberkirchenrat D. P. Bard. 37 lap. Ára 96 fillér. — Egyházunk ezen kiváló theológusa, dr. Bard schwerini (Mecklenburg) titkos főegyháztanácsos ezen kitünő értekezésében a halotthamvasztás pogány szokása ellen száll sikra s lelkesen védi a keresztény temetés két évezred által megszentelt szokását. A füzetben mindenek előtt a halotthamvasztás történetét s borzalmait ismerteti, majd megcáfolja a temetés ellen felhozott utszéli érveket s végül himnuszai szárnyalásu apologiát nyujt a keresztény temetési szokás s a vele szorosan összefüggő feltámadási remény mellett. Mivel a halotthamvasztás ördöge nálunk is kísért s így sajnos, most már nálunk is fel kell venni ellene a küzdeimet, melegen ajánlom kivált azoknak ezen füzet beszerzését, kik gyülekezetükben előadást akarnak tartani a halotthamvasztás ellen.

*

A Luther-Társaság »Egyházunk Nagyjai« című vállalatában a *Bocskay-émlékünnep* alkalmából diszes alkalmi füzetet ad ki magyar, német és tót nyelven. A tartalmas, diszes füzet ára csak 20 fillér lesz. Melegen ajánljuk tömeges terjesztésre. Megrendelések a *nyelv pontos megjelölésével* március 31-ig Hornyánszky Viktorhoz, Budapest, Akadémia utca 4. sz. intézendők.

*

Előfizetési felhívás. A bécsi béke 300 éves évfordulója alkalmából ez év május 20-án tartandó emlékünnepi istentiszteletre egy elő- és utómával ellátott predikációt adok ki, melynek előfizetési ára portóval 35 fillér. A mű április 15-én jelenik meg. A műből befolyó jövedelem egy része a makói élő ker. szövetség javára fog adni. Előfizetési pénzeket Makóra (Csanádmegye) kéri küldeni *Benkeő Viktor*, s. ldkipásztor.

A „*Misszió Lapok*“ által ajánlott könyvek a pozsonyi diakonissza-*anyaház* könyvtáránál is megrendelhetők.

Nyugtázás.

A *Lipcsei Misszió* részére február 20-tól március 20-ig a következő adományok érkeztek hozzám: Schöll L. lk. Hidas 74 fillér, D—n K—ly B—d 3 K 20 f.. Szabó Mihály ev. ref. tanító Nagyrovágy 1 K. Iskolások adománya Csikostötös 1 K 14 f. *összesen 6 K 08 f.* s a mult számban kimutatott 75 K 27 f. *összeggel együtt 81 K 35 f.*, mely összeget mint az I. évnegyed eredményét márc. 27-én elküldtem a missziói pénztárba. További adományokat is hálásan fogadok, nyugtázok s továbbítok. *Scholtz Ödön.*

Üzenetek.

Z. J. Németjárfalu, K. Zs. Réti, Z. D. Sopron, P. K. Lajtaufalu, B. R. Balf, H. K. Modor: Munkáik térszüke miatt csak a jövő számban jöhetnek. — **Z. P. Miskolc.** Halásan köszönöm szives jóindulatát s áldáskívágásait. — **B. Th. Kőszeg.** Bizony a misszió-egyesületnek nyoma sincs az egyet. gyűlés jegyzőkönyvében. De még csak értesítést sem kaptam az alapszabálytervezet s kérvény kézhezvételéről. Annak idején majd megreklamálom s remélem, hogy az idei egyetemes gyűlésen kedvező elintéztést nyer majd szent ügyünk. — **Ev. theol. akad. ifj. Belmissziói Egyesület Eperjes, Sz. M. ev. ref. tanító Rozvány.** Az eddig megjelent számokat most egyszerre küldöm. — **R. J. theol. hallg. Sopron.** Theológusoknak szívesen adom a „Missziói Lapok“-at évi 3 K., sőt ha egy intézetből legalább tizen jelentkeznek s a díjat egyszerre beküldik évi 2 K. előfizetési díjért. A fiatal nemzedéknek kell majd egyházunkban a bel- és külmisszió ügyét felvirágoztatni. Mi idősebbek egyelőre csak uttörő munkát végzünk. — **T. J. Cegléd.** Az 1905-re küldött 2 K. ezen évfolyamra beszámítható. Így ez évre még 3 K. jár. — **M. I. Nagyvárad.** Az esp. gyámintézet részéről a „M. L.“-ra küldött kettős előfizetést köszönettel vettem. A „M. L.“ nem akarnak ugyan „kitartott“ lap lenni, mert az a nézetünk, hogy a mely lap a saját emberségéből meg nem tud élni, az nem érdemli meg a közsegélyt. Az ilyen önkéntes segély azonban, mint fáradozásunk némi elismerése, az oly sokszor tapasztalt indolencia mellett, igen jól esik. Köszönet és üdvözet!

Hirdetések.

Verlag von Emil Roth in Gieszen A dunántúli ágost. h. evang. lelkes-
(Oberhessen).

Christliches Hausbuch u. Familien-Chronik.

Egyszerűbb kiadás szép kötéssel 72
fil. Muveszi kiadás, velin papiroson.
arany metszéssel 1 K. 80 f.

Ezen szép kiállítású, képekkel díszített
könyvecske, mely új hazas pároknak az oltár
előtt átadandó, rovatokat tartalmaz az
összes előfordulható családi események be-
jegyzésére, az utódok részére való megőrzés
végett. Így van benne hely az esketési textus,
a szülők, elődök s az új párra vonatkozó
családi adatok, továbbá a születések, keresz-
telések, iskoláztatás, konfirmálás, a gyer-
mekek házassága s a halálozási esetek stb.
bejegyzésére. Tartalmaz továbbá egy remek
értekezést a kereszteny házasságról s szent-
írási helyeket s énekeket az év minden
napjára s a legkülönbözőbb életvi-zonyokra.
Melegen ajánlható a német nyelvű gyűlekeze-
tekben való bevezetés végett. Meg ennel s nel
a magyarországi viszonyoknak megfelelő kia-
das kerendő. Tessék mutatványszámot kéri!

egylet kiadásában megjelent
remek kivitelű

Konfirmációi emléklapok

kaphatók

Scholtz Ödön lelkésznél
Ágfalva, Sopronmegye.

25 darab ára: 5 kor.,

azon felül minden egyes darab ára
20 fillér. Csomagolási és postadíj
minden rendelés után 1 korona.

Az emléklapok a pénz előleges be-
küldése után bérmentve, postafordul-
tával szálltatnak.

**25 darabnál kevesebb példány
nem szállítható.**